

AMIR TEMUR – BUYUK DAVLAT ARBOBI

*Tillayev Bobomurod Abduvoxobovich,
Namangan davlat pedagogika instituti
katta o'qituvchisi*

bobomurodtillayev@gmail.com

*Shermirzayeva Sevinch Ulug'bek qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabasi
sevinchulug'bekqizi000@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Amir Temur davlat boshqaruvida qat'iyatli, lekin adolatli siyosat yuritgan. U har qanday nizoga keskin chora ko'rgan, davlatda tartib va intizomni ta'minlagan. Uning "Temur tuzuklari" asari davlatni boshqarish, harbiy tizimni tashkil etish, ijtimoiy tartib va odob-axloq qoidalarini belgilashda muhim hujjat hisoblanadi. Bu maqolada Temurning siyosiy va harbiy qarashlari haqida fikrlar bildirilgan

Kalit so'zlar: Buyuk, davlat, sarkarda, ilm-fan, shoir, qo'shin, madaniyat, shajara, harbiy yurishlar, kuch-qudrat, janglar, kurashlar.

АМИР ТЕМУР - ВЕЛИКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ

*Тиллаев Бобомурод Абдувохидович
Наманганский государственный
педагогический институт
старший преподаватель
bobomurodtillayev@gmail.com*

*Тулкинбоева Гулиода Лукмонжон кизи
Наманганский государственный
педагогический институт
Студент технологического образования
sevinchulug'bekqizi000@gmail.com*

Аннотация: В этой статье Amir Temur проводил твердую, но справедливую политику в управлении государством. Он принимал решительные меры в ответ на любой конфликт и обеспечивал порядок и дисциплину в государстве. Его труд «Уставы Тимура» является важным документом по управлению государством, организации военной системы, определению

общественного порядка и этикета. В статье рассматриваются политические и военные взгляды Тимура.

Ключевые слова: Великий, Государство, Полководец, Наука, Поэт, Армия, Культура, Гений, Военные войны, Власть, Войны, Борьба.

AMIR TEMUR - A GREAT STATESMAN

Tillayev Bobomurod Abduvoxobovich

Namangan state pedagogical institute

senior teacher, bobomurodtillayev@gmail.com

To'lqinboyeva Gulshoda Luqmonjon qizi

Namangan State Pedagogical Institute

Student of Technological Education

sevinchulug'bekqizi000@gmail.com

Abstract: This article describes Amir Temur's firm but fair policy in state administration. He took decisive action against any conflict, ensuring order and discipline in the state. His work "Temur's Regulations" is an important document in governing the state, organizing the military system, and determining the rules of social order and etiquette. This article presents views on Temur's political and military views

Keywords: Great, State, Commander, Science, Poet, Army, Culture, Genius, Military Wars, Power, Wars, Struggles.

Amir Temur – jahon tarixida o‘ziga xos iz qoldirgan buyuk shaxs, yirik davlat arbobi, harbiy sarkarda, siyosiy yetakchi va davlat quruvchi sifatida tan olingan. Uning nomi faqat Markaziy Osiyo xalqlari uchun emas, balki butun dunyo tarixshunosligida chuqur hurmat bilan tilga olinadi. Amir Temur o‘zining kuchli irodasi, teran aqli, harbiy dahosi, tashkiliy qobiliyati va siyosiy donoligi bilan tarixda abadiy muhrlanib qoldi. U o‘z davrida kuchli, markazlashgan davlat barpo etib, butun bir mintaqani yagona siyosiy birlik ostida birlashtira oldi. Uning faoliyati nafaqat harbiy yurishlar bilan, balki madaniyat, fan va ilm rivojiga ham xizmat qilganligi bilan ajralib turadi.

Amir Temur 1336-yil 9-aprel kuni hozirgi Qashqadaryo viloyatining Yakkabog‘ tumani yaqinidagi Xo‘ja Ilg‘or qishlog‘ida tug‘ilgan. U barlos qabilasiga mansub bo‘lib, zodagon oilasida voyaga yetgan. Yoshligidanoq harbiy san‘at, davlat boshqaruvi, tarix va adabiyotga qiziqqan. U arab, fors, turkiy tillarni yaxshi bilgan, o‘z davrining bilimdon shaxslaridan biri edi. Ayniqsa, siyosiy vaziyatni chuqur tahlil qilish, murakkab sharoitda to‘g‘ri qarorlar qabul qilish qobiliyati bilan ajralib turgan. Uning iste‘dodi yoshlikdan namoyon bo‘lgan.

XIV asr o'rtalarida Movarounnahrda siyosiy beqarorlik, ichki nizo va parokandalik hukm surardi. Temur ana shunday murakkab davrda siyosiy maydonga kirib keldi. U avval Chig'atoy ulusining turli zodagonlari bilan ittifoq tuzib, so'ngra ularni o'zining siyosiy maqsadlariga xizmat qildirishga muvaffaq bo'ldi. 1370-yilda Temur Samarqandda taxtga chiqdi va o'zini "Sahibqiron" deb e'lon qildi. Bu paytdan boshlab u Movarounnahrda mustahkam markazlashgan davlat barpo etish yo'lida harakat qildi. U markaziy hokimiyatni kuchaytirdi, davlat boshqaruvi tizimini tartibga soldi, harbiy tizimni mukammallashtirdi.

Amir Temur davlat boshqaruvida qat'iyatli, lekin adolatli siyosat yuritgan. U har qanday nizoga keskin chora ko'rgan, davlatda tartib va intizomni ta'minlagan. Uning "Temur tuzuklari" asari davlatni boshqarish, harbiy tizimni tashkil etish, ijtimoiy tartib va odoq-axloq qoidalarini belgilashda muhim hujjat hisoblanadi. Bu asar Temurning siyosiy va harbiy qarashlarini ifodalaydi. U yerda davlat arbobi qanday bo'lishi kerakligi, xalq bilan munosabat, soliq tizimi, sud ishlari va harbiy safarbarlik kabi masalalar batafsil bayon etilgan. "Temur tuzuklari" bugungi kungacha o'z qimmatini yo'qotmagan tarixiy manbadir.

Amir Temurning harbiy yurishlari unga jahon tarixida "buyuk sarkarda" degan nom keltirdi. U Eron, Afg'oniston, Hindiston, Iroq, Suriya, Turkiya, Kavkaz, Rossiya hududlariga yurishlar uyushtirgan. Bu yurishlar orqali u kuchli raqiblarini yengdi, o'z davlatining chegaralarini ancha kengaytirdi. Ayniqsa 1398-yildagi Hindistonga yurishi diqqatga sazovor. Temur Dehli sultoni bilan jang qilib, yirik g'alabaga erishdi. 1402-yilda esa u Anqara jangida Usmonli sultoni Boyazid Yildirim ustidan g'alaba qozondi. Bu jang Yevropa tarixida ham katta ta'sir qoldirdi, chunki Usmonlilar imperiyasi bu jangdan so'ng bir necha yil ichki inqirozga yuz tutdi.

Amir Temurning yurishlari faqat harbiy g'alabalar bilan cheklanmaydi. U bosib olingan hududlarda tartib o'rnatib, iqtisodiy va madaniy hayotni tiklashga harakat qilgan. Ko'plab joylarda obodonlashtirish ishlari olib borilgan, masjidlar, madrasa va ko'priklar qurilgan. Ayniqsa Temur g'olib bo'lgan hududlarda ilm-fan va san'atning rivojiga katta ahamiyat bergan. U o'z davrining eng buyuk allomalarini, me'morlarini, rassomlarini Samarqandga olib kelgan. Bu shaharni o'z imperiyasining poytaxti etib belgilagan va uni "Sharqning Gavhari"ga aylantirishga harakat qilgan.

Temur tomonidan Samarqandda olib borilgan bunyodkorlik ishlari ayniqsa e'tiborga loyiq. Shaharda Ko'k gumbaz masjidi, Bibixonim masjidi, Shohi Zinda majmuasi, Registon ansambli kabi me'moriy yodgorliklar barpo etilgan. Ular nafaqat diniy, balki ilmiy, ma'rifiy markaz sifatida xizmat qilgan. Ayniqsa Temurning nabirasi Mirzo Ulug'bek davrida bu an'analar davom etgan. Temur tomonidan asos solingan siyosiy va madaniy siyosat keyinchalik Temuriylar davlati ravnaqi uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qilgan.

Amir Temur o'z davlatini boshqarishda doimo adolatni ustun qo'ygan. U o'z amaldorlarini halollikka, mas'uliyatga chaqirgan. Xalq manfaatini doimo ustuvor deb bilgan. Har qanday adolatsizlik, mansabni suiiste'mol qilish holatlariga qarshi qat'iy chora ko'rgan. U davlatning kuchi va barqarorligi xalqning roziligi, uning tinchligi va farovonligiga bog'liq ekanini yaxshi anglagan. Shu boisdan ham u jamoat tartibini mustahkamlash, soliq tizimini soddalashtirish, adolatli sud tizimini joriy etishga intilgan.

Amir Temur o'zining siyosiy va harbiy faoliyati bilan birga, o'ziga xos shaxsiy fazilatlarini bilan ham ajralib turgan. U o'ta fidoyi, mehnatkash, jonkuyar, vatanparvar inson bo'lgan. U o'z maqsadiga erishish yo'lida qiyinchiliklardan cho'chimagan, har doim o'ziga ishongan, katta mas'uliyatni zimmasiga olgan. U hayotining so'nggi nafasigacha o'z davlati uchun xizmat qilgan. 1405-yilning fevral oyida Xitoy yurishiga tayyorgarlik paytida O'trorda vafot etgan. Uning jasadi Samarqandga olib kelinib, Gur Amir maqbarasiga dafn etilgan. Bu maqbara bugungi kunda ham yodgorlik sifatida saqlanib qolgan.

Amir Temur hayoti va faoliyati faqat o'z davri uchun emas, balki keyingi asrlar uchun ham muhim o'rnak bo'ldi. U yaratgan markazlashgan, kuchli davlat modeli, xalq bilan munosabatdagi adolatli siyosati, ilm-fan va madaniyatga berilgan e'tibori keyinchalik butun musulmon Sharqi uchun namunaviy tizim bo'lib xizmat qildi. Ayniqsa Temurning o'g'illari va nabiralari, xususan Mirzo Ulug'bek, Husayn Boyqaro, Alisher Navoiy kabilar bu siyosiy-madaniy merosni davom ettirib, yuksak sivilizatsiyani yaratishga muvaffaq bo'ldilar.

Bugungi mustaqil O'zbekiston Amir Temurning boy tarixiy merosini chuqur o'rganib, undan saboq olmoqda. Uning "Kuch – adolatda" degan shiori davlat siyosatining asosiy tamoyillaridan biriga aylangan. O'zbekiston poytaxti Toshkentda va boshqa shaharlarda Amir Temurga bag'ishlangan haykallar, muzeylar, ilmiy markazlar mavjud. 1996-yilda Amir Temur tavalludining 660 yilligi keng nishonlandi va ushbu yilda O'zbekiston Respublikasida "Amir Temur yili" deb e'lon qilindi. Bu tarixiy shaxsga berilgan ehtirom va hurmatning yuksak ko'rinishidir.

Amir Temur faqat sarkarda sifatida emas, balki strateg, davlat rahbari, xalq yetakchisi, ma'rifatparvar va madaniyat homiysi sifatida ham tarixga kirdi. Uning hayoti bugungi avlod uchun buyuk saboq va ibrat manbaidir. U bizga kuch, iroda, bilim, adolat, fidoyilik va vatanparvarlik fazilatlarini o'rgatadi. Amir Temurning shonli yo'li — bu faqat tarixiy xotira emas, balki kelajak sari yo'l ko'rsatuvchi nurli yulduzdir. Shu bois ham biz buyuk ajdodimiz nomini ardoqlaymiz, uning merosini hurmat bilan o'rganamiz va ulug'laymiz. Amir Temur — o'zbek xalqining g'ururi, tariximizning faxri, millatimizning ulug' siymosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Amir Temur o'g'itlari. T.: Cho'lpon, 1992.

2. Amir Temur va temuriylar davrida madaniyat va sanoat Toshkent, Adabiyot va sanoat nashriyoti, 1996
3. Axmedov A. Ulug'bek. Toshkent, Fan 1991
4. Ibn Arabshox. Amir Temur tarixi. 1-2 jildlar. T.: Me'nat 1992.
5. Mo'minov I. Amir Temurning O'rta Osiyo tarixida tutgan o'rni va roli.- Toshkent, Fan, 1969, 1993 y.
6. Temur va Ulug'bek davri tarixi. T., "Qomuslar bosh ta'ririyyati", 1996.